

Gintarė Vazonienė

Subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės socialiniai ekonominiai veiksniai

Santrauka. *Subjektyvios gyvenimo kokybės analizė Lietuvos socialinių mokslų diskurse dar nėra pakankamai išplėtotą. Teorinės gyvenimo kokybės koncepcijos išvalgos gana skurdžios, o šios srities tyrimai neatskleidžia įvairių visuomenės grupių (ypač socialiai pažeidžiamų) gyvenimo kokybės realybės. Straipsnyje aptariama gyvenimo kokybės koncepcija, šios srities tyrimų raida. Nagrinėjami metodologiniai subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimų aspektai, pagrindinės subjektyvios gyvenimo kokybės dimensijos, jų realizavimo galimybės, jas įtakojantys veiksniai tarp pagyvenusių (pensinio amžiaus) žmonių. Empiriniame tyrime panaudotas klausimynas sudarytas remiantis įvairiomis užsienio mokslininkų subjektyvios gyvenimo kokybės metodikomis, kurios padeda atskleisti tiriamosios grupės subjektyvios gyvenimo kokybės ypatybes.*

Pagrindiniai žodžiai: *gyvenimo kokybė, subjektyvi gyvenimo kokybė, pagyvenę žmonės, socialiniai ekonominiai veiksniai.*

Keywords: *quality of life, subjective quality of life, elderly people, social economical factors.*

Įvadas

Nuo praėjusio amžiaus 7-ojo dešimtmečio pradžios JAV ir kitų Vakarų šalių mokslininkų darbuose ir politinėse programose (Schuessler and Fisher 1985; Fahey *et al.*, 2003; Ruta *et al.*, 2006) buvo pradėta plačiau kalbėti apie socialinę ekonominę visuomenės situaciją: įvairių socialinių grupių (ypatingą dėmesį skiriant socialiai pažeidžiamoms grupėms) gyvenimo kokybę, gerovę, gyvenimo lygmenį ir sąlygų pokyčius. Gyvenimo kokybės sampratos raida ir subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimai kaip atskira tyrimų sritis susiformavo 1960 metais, kuomet susidomėta gyvenimo

kokybe skirtingose socialiniuose (ir ne tik) moksluose, – ekonomikoje, sociologijoje, psichologijoje, medicinoje ir kt. Gyvenimo kokybės sampratos daugiadimensiškumas apėmė daug neaiškumų siekiant pagrįsti, kaip iš tikro gali būti apibrėžta gyvenimo kokybė. Gyvenimo kokybė yra daugialypė socialinė konstrukcija, ir dėl to suvokiama labai įvairiai.

Dėmesio sutelkimas į skirtingų subjektyvios skirtingų socialinių grupių subjektyvios gyvenimo kokybės ypatybes padeda išryškinti konkrečiai grupei būdingus subjektyvios gyvenimo kokybės vertinimo požymius.

Šiame straipsnyje analizuojama subjektyvi pagyvenusių (pensinio amžiaus) žmonių gyvenimo kokybė ir ją lemiantys veiksniai. Atsižvelgiant į tai, šiame straipsnyje *tyrimo objektas* yra subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės veiksniai. *Tyrimo tikslas* – išanalizuoti subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės veiksnius. Tikslui pasiekti keliami tokie *uždaviniai*: a) išanalizuoti gyvenimo kokybės sampratą; b) pagrįsti taikytos metodologijos tinkamumą subjektyviai pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybei analizuoti; c) išskirti pagrindinius subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės veiksnius. Taikyti tokie *tyrimo metodai*: mokslinės literatūros analizė ir sintezė, anketinės apklausos, aprašomosios statistikos metodai, lyginamoji analizė.

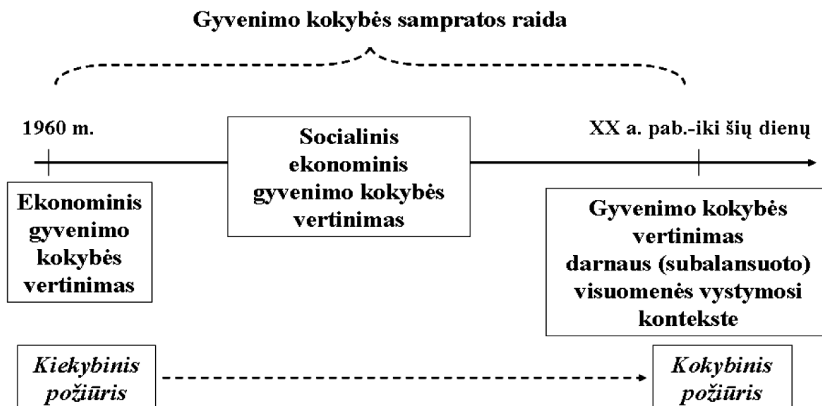
1. Gyvenimo kokybės sampratos ir tyrimų raida

Gyvenimo kokybė kaip viena iš daugelio socialinių mokslų tyrimų krypčių tiesiogiai arba netiesiogiai atsispindi daugelio Vaka-

rų šalių mokslininkų tyrimuose, studijose ir kituose darbuose (Meacher 2001; Alber *et al.*, 2004; Quality... 2006; Royo *et al.*, 2006). Tačiau tam, kad būtų galima suvokti gyvenimo kokybės tyrimų raidos ypatumus, tikslinga išanalizuoti pačios gyvenimo kokybės sampratą ir jai būdingas ypatybes. Gyvenimo kokybės samprata, arba šios sąvokos vartoseną, turi ilgą raidos laikotarpį, nes gyvenimo kokybė, kaip sąvoka, kuri vartojama šiandien, ne iš karto įgavo dabartinį apibrėžimą (1 pav.).

Nemažą painingą sukelia angliška terminologija ir įvairialypis gyvenimo kokybės interpretavimas. Mokslinėje literatūroje (Fahey *et al.*, 2003; McGregor 2006) aptinkama skirtingų gyvenimo kokybės sąvokos atmainų (1 lentelė), kurios per ilgą žmonijos vystymosi laikotarpį turėjo savitą prasmę.

Gerovės, gyvenimo kokybės, pasitenkinimo gyvenimu, laimės sąvokų įvairovė pažymi, kaip skirtingai mokslininkai, tyrėjai traktuoja gero gyvenimo koncepciją. Skirtinguose kontekstuose tos pačios sąvokos gali

1 paveikslas. Gyvenimo kokybės sampratos raidos ypatumai (sudaryta autorės)

1 lentelė. **Gyvenimo kokybės sampratos įvairovė (sudaryta autorės)**

DEFINICIJA	AUTORIAI
Gyvenimo kokybę sudaro objektyvūs faktoriai ir subjektyvūs vertinimai apie fizinę, socialinę ir emocinę gerovę, kuri siejasi su asmens savikūra, tobulėjimu ir tikslo siekimu tam tikroje veikloje, o kartu atskleidžia asmens iškeliamas vertybes.	D.Felce, J. Perry (1995)
Tai visokeriopos sąlygos, reikalingos užtikrinti sėkmingą gyvenimą.	R.Veenhoven (1997)
Gyvenimo kokybė yra įvairiapusis kiekvieno žmogaus esamų gyvenimo aplinkybių įvertinimas kultūros, kuriai jis priklauso, ir jo vertybių sistemos požiūriu. Tai pirmiausia subjektyvus gerovės suvokimas, apimantis fizinį, psichologinį, socialinį ir dvasinį lygmenis.	T.Furmonavičius (2001)
Gyvenimo kokybė – tai, ką žmonės pripažįsta: sutarimas su kitais, tikslų pasiekimas, gyvenimo prasmės matymas, dalyvavimas socialinėje veikloje.	Perri 6 (2002)
Remiantis šiuolaikine darnios plėtros koncepcija, gyvenimo kokybė yra socialinių, ekonominių ir aplinkos veiksnių sąveikos socialinis rezultatas.	Darbotvarkė..., (2001); Lietuvos..., (2001)
Subjektyvi gyvenimo kokybė – tai asmens savivoka apie jo gyvenimą, subjektyvus savo gyvenimo vertinimas.	Ed Diener (2000); Ed Diener <i>et al.</i> (2003);
Nėra visuotinai pripažintos gyvenimo kokybės koncepcijos.	S.Hird (2003)
Gerovė, naudingumas, laimė, pasitenkinimas gyvenimu ir gyvenimo kokybė – tai koncepcijos, kurios akademinėje literatūroje ir taikomuosiuose tyrimuose taikomos jas keičiant, taikant pagrečiui.	R.A.Easterlin (2003)
Ekonominė gyvenimo kokybės samprata atspindi gyvenimo kokybės vertinimo sąsajas su materialia gerove (dažniausiai pajamomis). Pajamos asmens subjektyviai gyvenimo kokybei svarbios tiek, kiek tai susiję su prioritетinių poreikių patenkinimu ir galimybe rinktis įvairias gyvenimo alternatyvas.	D.Kahneman (2003);
Tai rezultatas, atspindintis skirtumą tarp žmonių tikslų ir turimų galimybių (išteklių, pvz. vertybių, kultūros, patirties) tuos tikslus pasiekti.	L.Camfield (2005)
Aukšta gyvenimo kokybė – tai nebūtinai sėkmingos ekonominės plėtotės rezultatas, nes subjektyvi gyvenimo kokybė labiau susijusi su dominuojančiomis asmens savybėmis ir gyvenimo įvykių percepcija.	B.Stevenson, J.Wolfers (2008)
Gyvenimo kokybė – tai daugialypė sąvoka, apibrėžianti visokeriopą asmens ar visuomenės gerovę (dvasinę, emocinę, socialinę, fizinę, t.y. nebūtinai materialinę). Tai sąvoka, pažyminti asmens laisvės pojūtį, žmogiškąsias teises ir siekį būti laimingu.	Wikipedija (2009)

būti vartojamos netapačiai, išryškinant jų esminę takoskyrą arba, atvirkščiai, – suvokiamos vienodai.

Išanalizavus *gyvenimo kokybės* sampratą akivaizdu, jog ji atskleidžia žmonių materialinių bei kultūrinių gyvenimo sąlygų *ypatybes* bei *savybes*, lyginant jas su standartu arba tam tikru lygiu, šių sąlygų tinkamą patenkinimą. Skirtingi sąvokos aiškinimai, jos daugiadimensiškumas, dėmesio koncentravimas į objektyvius ir/ar subjektyvius gyvenimo kokybės vertinimus parodo, kaip keitėsi požiūris į kiekvieno asmens/visuomenės gero gyvenimo supratimą per laiką, o kartu praplečia suvokimą, kodėl šiandieninėje visuomenėje gyvenimo kokybės tyrimai yra svarbūs. Pažymėtina, kad šiandieninės visuomenės, atskirų socialinių grupių, asmens gyvenimo kokybė vertinama kaip svarbus visapusiškos raidos pagrindas, o tai aktualizuoja gyvenimo kokybės tyrimų svarbą šiuolaikiniuose socialiniuose moksluose.

Taigi daugelis mokslininkų, tyrėjų (Diener 2000; Gasper 2004; Quality 2005 ir kt.) pripažįsta, jog klasikinis požiūris į gyvenimo kokybę arba tradicinės jos vertinimo prieigos yra dvejopos: *objektyvi* ir *subjektyvi*. Abiejų požiūrių integravimas sudaro galimybes išmatuoti, aiškiau suprasti gyvenimo kokybės tyrimo galimybes ir prielaidas, garantuoti gyvenimo kokybės gerėjimą atskiriems asmenims/socialinėms grupėms/visuomenei. Subjektyvios ir objektyvios gyvenimo kokybės sampratų sąveika sudaro galimybes politinius sprendimus priimantiems asmenims geriau suvokti, kuo gyvena atskiri asmenys, kokios jų problemos, prioritetai.

Objektyvios gyvenimo kokybės sampra-

tos prigimtis siejama su Vakarų šalių suvokimu, jog nepakanka žmonių gerovę vertinti tik pagal materialinius standartus. Ypač JAV pastebėta (Schuessler and Fisher 1985; Hird 2003), jog kylant gyvenimo lygiui šalyje apie 1960-1970 m. žmonės susidūrė su laimingo gyvenimo pojūčio arba tiesiog laimės stoka. Tai socialinės politikos kūrėjus paskatino atkreipti dėmesį į ne vien materialinius rodiklius, bet labiau į socialinius, kurie labiau susieti su kitais gyvenimo aspektais, kurie ne visada išreiškiami pinigine verte. *Objektyvi gyvenimo kokybė* – tai objektyviais rodikliais indikatoriais/kriterijais įvertinta gyvenimo kokybė, kuri paprastai remiasi objektyviosios statistikos, kitų žinybinių institucijų pateikiama statistine informacija. Objektyvią gyvenimo kokybės sampratą lemia socialinės ekonominės aplinkybės, kurios skatina arba riboja asmens ar visuomenės gyvenimo kokybės raišką. Subjektyvios gyvenimo kokybės sampratos identifikavimui, studijoms ir tyrimams pradžią davė pozityviosios psichologijos mokslas. *Subjektyvi gyvenimo kokybė* – tai subjektyvi asmens savivoka apie jo gyvenimo kokybę (arba apskritai gyvenimą, kuris remiasi patirtimi, išgyvenimais) skirtingose gyvenimo srityse: ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje politinėje ir pan.

Plėtojant mokslinį pažinimą šia diskusine tema pažymėtina, kad subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimai kaip atskira tyrimų sritis į mokslo diskursą įsiliejo 1960 metais, kuomet gyvenimo kokybė pradėta tirti ir vertinti tarpdisciplininiu požiūriu, priklausomai nuo mokslinių pozicijų ir skirtingų disciplinų (pvz., ekonomikos, sociologijos, psichologijos, medicinos ir kt.) interesų. At-

sižvelgiant į užsienio autorių darbus (Schuessler and Fisher 1985; Meacher 2001; Fahey *et al.*, 2003) gyvenimo kokybės tyrimų raidos ypatumai glaudžiai siejasi su gyvenimo kokybės sampratos raida. XX a. pabaiga vertinama kaip iššūkis gyvenimo kokybės tyrimams. Pradėta atsižvelgti į tai, kad asmens/visuomenės gyvenimo kokybės tyrimai turi būti praplėsti gebėjimu įvertinti kiekvieno pasirinkimo galimybes ir gebėjimus, teisingą išteklių paskirstymą ir jų naudą kiekvienam visuomenės nariui. Tai ypatingai aktualu, kai kalbama apie pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę. Ši socialinė grupė pasižymi savitais požymiais ir dėl to susilaukia vis daugiau gyvenimo kokybės tyrėjų dėmesio. Tikslinga paminėti, jog subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės tyrimai nėra paplitę Lietuvoje, dėl to ši patirtis (metodologijos, duomenų sukaupti požiūriu) yra skurdi. O užsienyje (Borsch-Supan 2008; 25) yra

vykdomi netgi longitudinaliai tiek apskritai gyventojų senėjimo, tiek pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės tyrimai: pvz. *SHARE – Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe* (Vokietija), *ELSA – English Longitudinal Study of Ageing* (Anglija), *HRS – Health and Retirement Study* (JAV), *WHO Study on Global Ageing and Adult Health* ir kt.¹

2. Tyrimo metodika

Šioje dalyje nagrinėjami metodiniai tyrimo realizavimo aspektai. Nagrinėjami metodai, kurie taikomi atliekant gyvenimo kokybės tyrimus, taip pat pagrindžiama respondentų imtis bei išdėstyti klausimyno konstravimo ypatumai. Siekiant tinkamai atlikti empirinį tyrimą, buvo parengtas sociologinės apklausos modelis (2 pav.). Remiantis šio modelio etapais, siekta nuosekliai empirinio tyrimo įgyvendinimo.

2 paveikslas. Empirinio tyrimo atlikimo etapai

¹ SHARE – <http://www.share-project.org/>; ELSA – <http://www.esds.ac.uk/longitudinal/access/elsa/15050.asp>; HRS – <http://hrsonline.isr.umich.edu/>; WHO Study on Global Ageing and Adult Health – <http://www.who.int/healthinfo/systems/sage/en/index.html>

Subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimo metodai

Subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimų vykdymas yra viena iš galimybių stebėti ir vertinti atskirų socialinės atskirties grupių socialinio, ekonominio, kultūrinio, politinio gyvenimo tendencijas, pokyčius ir pan. Dėl to, kaip argumentuoja J.Siegrist (2003), S.Ventegodt, J.Merrick (2003), R.Veenhoven (2006), sociologai, ekonomistai, psichologai, socialinės politikos atstovai teikia vis didesnę reikšmę subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimo metodų paieškai ir jų adaptacijai visuomenėje egzistuojančioms socialinėms grupėms.

Tradicinės gyvenimo kokybės tyrimų prieigos remiasi *objektyviu* vertinimu (išorinė informacija), t.y. pritaikant įvairius rodiklius tam tikrai socialinei grupei/vietovei/šaliai. O *subjektyvios* gyvenimo kokybės empiriniai tyrimai atliekami panaudojant kitokius metodus, kurie leidžia atskleisti subjektyvią nuomonę, požiūrius, vertybes. Galima paminėti tokius dažniausiai naudojamus metodus:

- 1) *asmeninės ataskaitos* (angl. self-reports);
- 2) *įvairūs indeksai ir skalės* (pvz., Life Satisfaction Index, Life Satisfaction Index for the Third Age, Allardt's welfare index, The Satisfaction With Life Scale, The World Health Organization Quality of Life (WHOQOL) scale ir kt.);
- 3) *gyventojų nuomonės tyrimai panaudojant anketinės apklausos metodą ir kt.*

Vienas iš metodų, pripažįstamų subjektyvios gyvenimo kokybės, pasitenkinimo

gyvenimu tyrimuose (Veenhoven 1997; Schwarz and Strack 1999; Sousa and Lyubomirsky 2001; Diener 2005) yra vadinamosios *asmeninės ataskaitos*. Jose informacija apie pasitenkinimą gyvenimu, laimės jausmo išgyvenimą, teigiamų/neigiamų įvykių poveikį gyvenimo kokybei yra gaunama panaudojant įvairias vertinimo skales. Dažniausiai tai yra nuostatų skalės, kurių pagrindas yra atsakymai-indikatoriai išreiškiantys respondentų nuostatas tam tikro klausimo atžvilgiu. Pažymėtina, jog taikant šį metodą klausimai dažnai pateikiami kaip teiginiai, o ne kaip klausiamieji sakiniai. Atsakymai vertinami panaudojant balus priklausomai nuo to, kiek pateikiama atsakymo variantų. Su šiuo metodu glaudžiai susiję ir įvairūs indeksai bei konkrečios skalės. Pastarieji gyvenimo kokybės matavimo, tyrimo būdai dažniausiai adaptuoti medicinos, pozityviosios psichologijos moksluose. Pabrėžtina tai, kad tiek indeksai, tiek skalės yra konkretūs konstruktai, dėl to juos gana lengva pritaikyti ir apdoroti pagal gautus tyrimo rezultatus. Taip pat akivaizdu, kad skalės dažnai integruojamos į įvairias anketas, skirtas gyvenimo kokybės charakteristikoms atskleisti.

Daugelis tyrėjų (Diener *et al.*, 1999; Ventegodt and Merrick 2003; Brown *et al.*, 2004) pripažįsta, kad *anketinė apklausa* yra vienas populiariausių subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimo metodų. Norint turėti išsamų vaizdą apie pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę, tikslinga yra atlikti šios socialinės grupės subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimą, panaudojant anketinės apklausos instrumentariją. *Anketinė apklausa* - tai yra

tam tikru būdu sudarytas klausimų rinkinys (klausimynas), kurio kiekvienas klausimas turi būti logiškai susijęs su iškeltu tyrimo tikslu. Anketinė apklausa leidžia išsiaiškinti, pamatuoti, nustatyti, įvertinti nagrinėjamos problemos mastą, aktualumą, priežastinius ryšius, jais išsiaiškinamos respondentų nuomonės, pozicijos, požiūriai (Tidikis 2003; Valackienė 2004).

Anketa sudaryta remiantis tarptautinių gyvenimo kokybės tyrimų anketų pavyzdžiais, kurie įgyvendinami įvairiose šalyse arba atskirose šalyse. Tai yra šalių nacionaliniai, regioniniai gyvenimo kokybės tyrimai, pavyzdžiui, *Europos socialinis tyrimas* (angl. European Social Survey; C1 – C36 dalis “Subjective well-being, social exclusion etc...”), *Gyventojų sveikatos, senėjimo ir išėjimo į pensiją Europoje tyrimas* (angl. SHARE – Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe); *Skandinavijos šalių gerovės tyrimas* (angl. Scandinavian welfare Survey), *Pirmasis gyvenimo kokybės Europoje tyrimas* (angl. First European Quality of Life Survey), *Gerovės tyrimai besivystančiose šalyse* (The Wellbeing in Developing Countries (WeD) Research group, England), Oksfordo laimės klausimynas (angl. Oxford Happiness Questionnaire (OHQ)) ir kt.

Mokslininkų nuomone (Kardelis 2002; Valackienė 2004; Rudzkienė 2005), toks požiūris į anketos sudarymo prieigas leidžia konkrečiau ir paprasčiau ją paruošti ir adaptuoti konkrečiu atveju. Atsižvelgiant į tai, tyrime naudota anketa adaptuota subjektyviai pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybei tirti. Šios anketos specifika ta, kad apibendrinus respondentų nuomonės ir identifi-

kavus jų gyvenimo realijas, galima išryškinti subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės charakteristikas ir veiksnius įtakančius jų gyvenimo kokybę.

Pagrindiniai subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės anketos diagnostiniai klausimų blokai detalizuojami 2 lentelėje. Lentelėje išskirti klausimų blokai aprėpia tas gyvenimo sritis, kurios, remiantis įvairiais aukščiau aptartais tyrimais, labiausiai įtakoja asmens gyvenimo kokybę. Pažymėtina, jog subjektyvią gyvenimo kokybę įtakojančios gyvenimo sritys tikslingai išdėstytos viena kryptimi, t.y. einama nuo *mikro* (artimiausia) prie *makro* (tolimiausia) aplinkos.

Subjektyviai gyvenimo kokybei tirti suformuoti klausimai remiasi gyvenimo kokybės teorinėmis prielaidomis, todėl juos galima įvardinti kaip tam tikrus teorinius konstruktus. Anketą sudaro tarpusavyje susiję klausimai, kurie atspindi atskirų gyvenimo sričių įtaką socialiai atskirtiems asmenims. Klausimų turinys, jų skaičius pagal kiekvieną gyvenimo sritį bei jų pateikimo eiliškumas remiasi loginio išdėstymo principu.

Kaip teigia pozityviosios psichologijos atstovai ir subjektyvios gyvenimo kokybės tyrėjai Ed Diener (1999), R.Veenhoven (2006), L.Camfield (2005), subjektyvios gyvenimo kokybės empirinis tyrimas, panaudojant anketinės apklausos metodą, išryškina tokius aspektus:

- 1) subjektyvi gyvenimo kokybė glaudžiai susijusi su teigiamais/neigiamais gyvenimo įvykiais/patirtimi/pokyčiais (t.y. respondentai savo gyvenimo kokybę gali tapatinti su tuo,

2 lentelė. Pagrindiniai anketos klausimų blokai

KLAUSIMŲ BLOKAI	KLAUSIMŲ BLOKŲ DETALIZAVIMAS
ASMENS BŪKLĖ	<ul style="list-style-type: none"> Fizinė, emocinė, psichologinė būseną
SOCIALINĖS DEMOGRAFINĖS CHARAKTERISTIKOS	<ul style="list-style-type: none"> Lytis Amžius Išsilavinimas Šeimyninė padėtis Gyvenamoji vieta
SOCIALINIS	<ul style="list-style-type: none"> Socialiniai ryšiai, socialinis dalyvavimas/integracija Socialinės problemos
EKONOMINIS	<ul style="list-style-type: none"> Materialinis apsirūpinimas (pajamos, vartojimas, apsirūpinimas ilgalaikio vartojimo prietaisais) Užimtumas, nedarbas
APLINKOS	<ul style="list-style-type: none"> Saugumas Problemos susijusios su gyvenama vietoje Fizinės aplinkos savybės (užterštumas, triukšmas ir kt.)
POLITINIS	<ul style="list-style-type: none"> Politinis dalyvavimas
BENDRI KLAUSIMAI APIE GYVENIMO KOKYBĘ	<ul style="list-style-type: none"> Esama gyvenimo kokybė Gyvenimo kokybės perspektyvos

MIKRO
APLINKA↓
MAKRO
APLINKA

kas jau išgyventa – tam tikru gyvenimo tarpsniu);

- pažymi statinę būklę, todėl empiriniam tyrimui konstruojami klausimai viena vertus turėtų detalizuoti *esamą situaciją* (problemas, gyvenimo kokybę įtakojančius veiksnius ir pan.);
- kita vertus klausimų formulavimas siejamas su respondentų *ateities išvaizdomis* (požiūris į pokyčius, gyvenimo kokybės gerinimas, gyvenimo tikslai ir pan.).

Tiriamosios grupės atrankos požymių pasirinkimas ir pagrindimas

Subjektyvios gyvenimo kokybės mokslinių tyrimų ir duomenų trūkumas apibūdinant subjektyvią pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę kaip įvairiapusį reiškinį sudaro prielaidas plėtoti šios srities tyrimus. Pagyvenusių žmonių pasirinkimą tyrimui pagrindžia šie teiginiai:

- Lietuvos, kaip ir pasaulio, visuomenėje aptinkamas spartėjantis senėjimas;
- pagyvenę žmonės – viena iš potencialiausių socialinių grupių galinčių

- tapti socialiai atskirta, nes su amžiumi didėja pažeidžiamumo rizika;
- 3) pačių pagyvenusių žmonių balsas gali prisidėti prie jų potencialaus socialinio pažeidžiamumo švelninimo/mazinimo;
  - 4) pagyvenę žmonės dažnai diskriminuojami, palyginti su kitomis socialinėmis grupėmis (pvz., lyginant su jaunimu);
  - 5) pagyvenę žmonės gali turėti protingų, tinkamų pasiūlymų kaip gerinti jų gyvenimo kokybę;
  - 6) subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės tyrimas papildytų jau esamą informacinę bazę apie jų gyvenimo realijas, nes šios socialiai visuomenės grupės gyvenimo kokybė Lietuvos tyrimų kontekste analizuota menkai, be to, ir kai kurie užsienio autoriai (Brown *et al.*, 2004; Figueira *et al.*, 2008; Jurgelėnas *et al.*, 2008) pripažįsta, jog subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės tyrimai yra inovacija, nes dėmesys dažnai fokusuojamas į kitas atskirties grupes (pvz., vaikai, moterys, rizikos šeimos).

Imčiai nustatyti buvo taikyta *netikimybinė parankinė (patogumo) atranka*. *Netikimybinė atranka* – tokia atranka, kai negalime apskaičiuoti elemento tikimybės patekti į imtį ir negalime įvertinti apklausos tikslu-

mo (Kardelis 2002; Tidikis 2003). *Netikimybinė parankinė (patogumo) atranka* leidžia renkant duomenis apklausti arčiausiai esančius ir lengviausiai prieinamus populiacijos atstovus. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis², 2009 m. Lietuvoje buvo 692555 pagyvenę (virš 60 metų) žmonės arba 20,7 proc. visų Lietuvos gyventojų (t.y. kas penktas asmuo buvo sulaukęs 60 ir daugiau metų). Vykdam tyrimą, buvo apklausti 602 asmenys (t.y. n=602). Atliekant gyventojų atranką, buvo atsižvelgta į tam tikras pagyvenusių gyventojų charakteristikas: respondentų pasiskirstymas *pagal lytį* ir *pagal amžiaus grupes* (60-69, 70-79, 80 ir daugiau metų) turi būti artimas pagyvenusių žmonių pasiskirstymui Lietuvoje (pagal Statistikos departamento duomenis). Adaptavus anketą subjektyviai pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybei tirti, apklausos metu surinkta informaciją apie: a) *respondentą* (pvz., jo demografinės charakteristikos – amžius, lytis, išsimokslinimas ir kt.), b) *tiriamąją problemą* (pvz., požiūris į gyvenimo kokybę, ją įtakojančius veiksnius ir kt.).

3. Pagyvenusių žmonių subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimo rezultatai

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimo metodiką, galime detaliau nagrinėti subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės tyrimo rezultatus. Remiantis respondentų

² Gyventojų skaičius metų pradžioje. Požymiai: gyvenamoji vietovė, lytis, amžius (5 m. amžiaus grupės) ir metai.

<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010206&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3212&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>

demografinėmis charakteristikomis ne visada įmanoma tiksliai nusakyti, kiek tai įtakoja jų gyvenimo kokybę. Dėl to daug svarbesnis vaidmuo tenka įvairiems socialiniams ekonominiams veiksniams, kurie silpniau ar stipriau įtakoja mūsų tirtos socialinės grupės gyvenimo kokybę.

Socialinės demografinės respondentų charakteristikos. Respondentų, dalyvavusių tyrime, pasiskirstymą atspindi aprašomosios statistikos rodikliai (3 lentelė), o konkretesnis respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir lytį akivaizdus 4 lentelėje. Lentelėje pateiktos charakteristikos išryškina ir patvirtina oficialiosios statistikos faktus apie pagyvenusių žmonių priklausymą tam tikrai amžiaus grupei. Būtent toks pagyvenusių asmenų skirstymas išryškėja šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje, kurioje tokie amžiaus grupių apibūdinimai pažymi

sveikatos būklę ir tam tikrus socialinius rodiklius.

Pagyvenusių žmonių pasiskirstymas pagal nurodytas amžiaus grupes parodo, kiek respondentų atstovauja „jauniems“ seniems (60-69 m.), *vidutiniškai* seniems (70-79 m.) ar „seniems“ seniems (80 ir daugiau metų) asmenims (Lietuvos 2004; Statistikos 2005). Akivaizdu, jog 60-69 metų respondentai, dalyvavę apklausoje, jau buvo pasiekę pensinį amžių, ir tai atitinkamai daro įtaką jų socialinei ekonominei padėčiai, galiausiai ir jų gyvenimo kokybei.

Dauguma respondentų (39,9 proc.), dalyvavusių tyrime, gyvena mieste, kaimui atstovavo 24 proc., didmiesčiams – 14,5 proc., didmiesčių priemiesčiams – 12 proc. ir vienkiesiems (arba atskiriems ūkiams) – 9,6 proc. asmenų.

Atsižvelgiant į klausimą apie responden-

3 lentelė. Imties pasiskirstymas pagal respondentų amžiaus grupes

Rodikliai	60-69 metai	70-79 metai	80 ir daugiau metų
Skaičius	308	229	65
Dažnis (proc.)	51,2	38	10,8
Vidurkis	64,5	74,5	85,8
Standartinis nuokrypis	2,9	3,0	3,9
Mediana	65	75	86

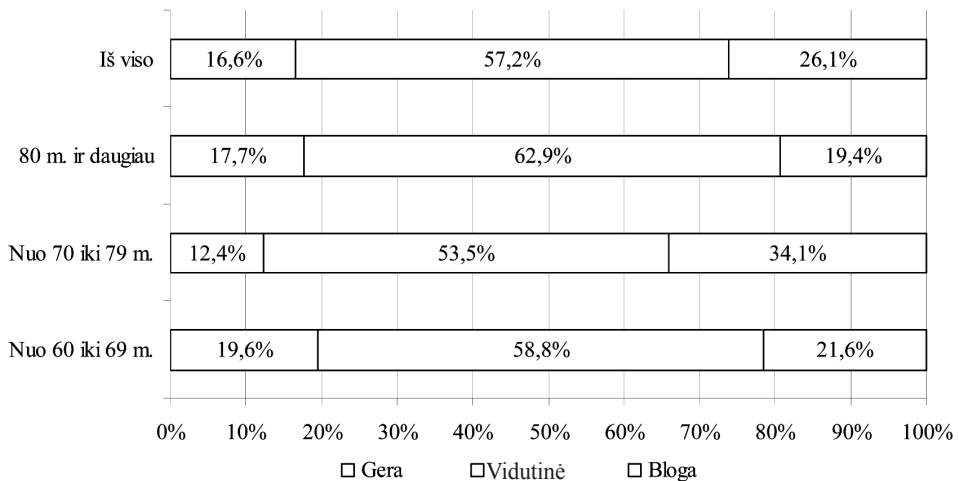
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir lytį

Amžiaus grupės	Vyrai		Moterys	
	Skaičius	Dažnis, proc.	Skaičius	Dažnis, proc.
Nuo 60 iki 69 m.	101	32,8	207	67,2
Nuo 70 iki 79 m.	71	31,0	158	69,0
80 m. ir daugiau	17	26,2	48	73,8
Iš viso	189	31,4	413	68,6

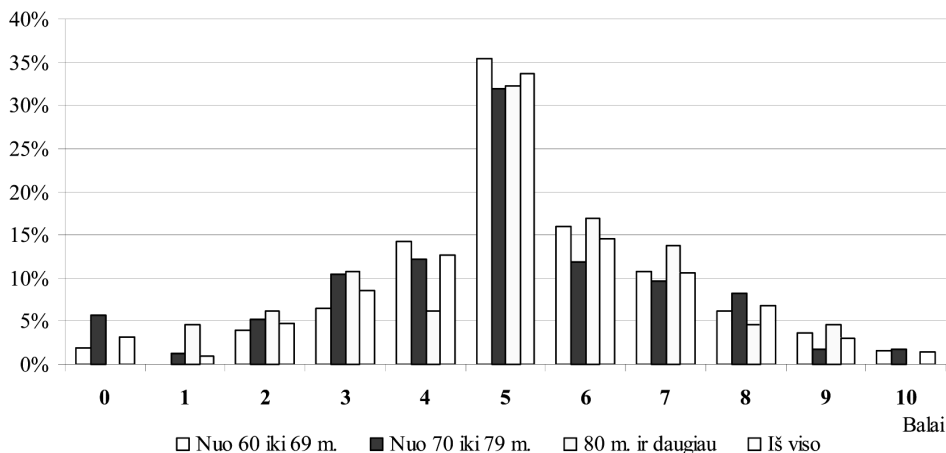
tų išsilavinimą, pažymėtina, kad jų skirstymas į amžiaus grupes atitinkamai išryškina ir išsilavinimo lygį. Tai reiškia, jog daugiausia 60-69 m. respondentų buvo pasiekę vidurinį (25,3 proc.) ir specialų vidurinį (21,1 proc.) išsilavinimą. Neabejotinai šios amžiaus grupės atstovai, lyginant su kitomis amžiaus grupėmis, daugiausia turėjo ir aukštesnįjį bei aukštąjį išsilavinimą – taip nurodė 16,2 proc. Didžioji dalis 70-79 m. amžiaus respondentų teigė, jog beveik 28 proc. turi pradinį, vidurinį – 19,2 proc. ir pagrindinį – 16,2 proc. išsilavinimą. Net 46,2 proc. „senų“ pagyvenusių grupės atstovų turėjo tik pradinį išsilavinimą, pagrindinį – per pusę mažiau. Ženklus atotrūkis egzistuoja tarp amžiaus grupių kalbant apie aukštąjį išsilavinimą. Tačiau tai normalus reiškinys, nes tiesiog galima daryti prielaidą, jog vyriausiajai grupei tiesiog nebuvo palankių sąlygų siekiant išsilavinimo.

Subjektyvios gyvenimo kokybės vertinimas. Šioje straipsnio dalyje dėmesys fokusuojamas į tris pagrindinius klausimus, be kurių neapsieina dauguma subjektyvios gyvenimo kokybės tyrėjų: kaip jūs vertinate savo gyvenimo kokybę (3 pav.)? Vertinant apskritai, ar Jūs esate patenkintas/-a savo dabartiniu gyvenimu (4 pav.)? Kalbant apskritai, ar Jūs esate laimingas/-a (5 pav.)?

Kaip matome 3 paveiksle, daugiausia pagyvenusių žmonių (visose amžiaus grupėse) linkę savo gyvenimo kokybę vertinti *vidutiniškai*. Apskritai pagyvenę žmonės („Iš viso“) nurodo, kad daugiau (9,5 proc. p.) jų gyvenimo kokybę vertina kaip *blogą*, o ne *gerą*. Daugiausia *gera* gyvenimo kokybę pasižymi 60-69 m. amžiaus respondentai, o daugiausiai gyvenimo kokybę įvardijo kaip *blogą* (daugiau nei trečdalis) 70-79 m. grupės atstovai. Tokius vertinimus galima paaiškinti tuo, kad „jauni“ pagyvenę dažnai

3 paveikslas. Respondentų pagal amžiaus grupes atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Kaip įvertintumėte savo gyvenimo kokybę?“

4 paveikslas. Respondentų pagal amžiaus grupes atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Vertinant apskritai, ar Jūs esate patenkintas/-a savo dabartiniu gyvenimu?“³

dar yra dirbantys, sveikesni už kitas vyresnes amžiaus grupes.

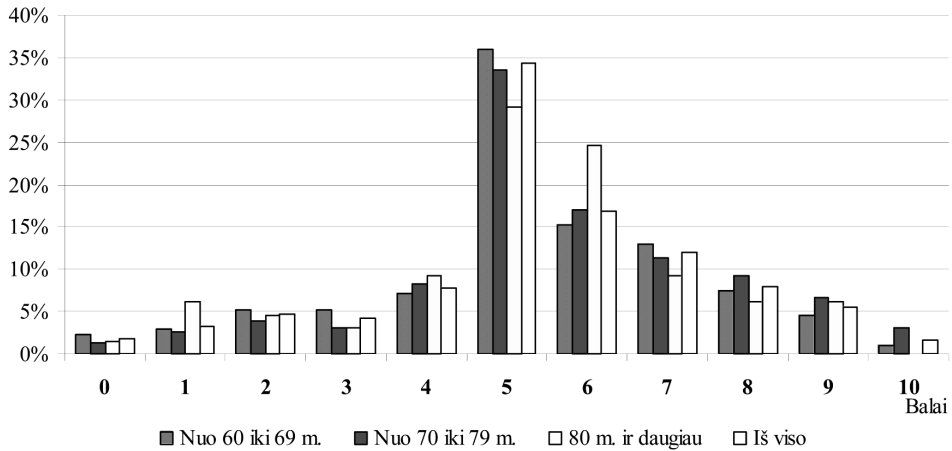
Kiekviena amžiaus grupė turi ypatybių, todėl ir jų gyvenimo būdas savitas. Amžius – tik vienas veiksnių, kuris vienaip ar kitaip sąlygoja žmonių gyvenimą. Kita vertus, būtent amžius lemia, jog yra pereinama iš vieno socialinio ekonominio statuso į kitą, arba iš vienos socialinės grupės į kitą. Tai atsispindi ir pagyvenusių žmonių pasitenkinimo dabartiniu gyvenimu vertinime (4 pav.). Daugiau nei trečdalis visų pagyvenusių tyrimo dalyvių dabartinį gyvenimą vertina 5 balais (t.y. vidutiniškai patenkinti), tačiau jau dvigubai mažiau nurodė 4 ar 6 balus, o tai rodo, kad respondentai dabartiniu gyvenimu patenkinti/nepatenkinti gana skirtingai, nes tai lemia daugelis veiksnių. Išryškėja ir tokia pagyvenusių žmonių nuomonė,

jog apskritai gyvenimo kokybės, dabartinio gyvenimo ir laimės savivoka turi panašias vertinimo tendencijas, tačiau jų variacijos išryškėja analizuojant kitus su subjektyvia gyvenimo kokybe susijusius komponentus, veiksmus.

Dar vienas svarbus klausimas, kurį akcentuoja daugelis subjektyvios gyvenimo kokybės tyrėjų – tai asmens laimės suvokimas ir jos vertinimas (5 pav.).

Pagyvenusių žmonių laimės samprata (galime daryti prielaidą) yra labai konkreti. Pagyvenę žmonės dažnai jau turi nusistovėjusį gyvenimą, o tai lemia ir jų laimės išraišką. Nors dauguma respondentų (daugiau nei 30 proc.) savo laimę vertina 5 balais (t.y. vidutiniškai), akivaizdu, jog atskiros gyvenimo patirtys, išgyvenimai įtakoja jų dabartinį laimės supratimą. Dėl to gana nemaža dalis

³ Pastaba: šioje balų sistemoje „0“ reiškia – ypatingai nepatenkintas/-a, „10“ reiškia – ypatingai patenkintas/-a.

5 paveikslas. Respondentų pagal amžiaus grupes atsakymų pasiskirstymas į klausimą „Kalbant apskritai, ar Jūs esate laimingas/-a?“⁴

respondentų nurodė 6-10 balų (44 proc.), o tai leidžia teigti, jog mažiau laimingų yra daugiau nei tikrai laimingų asmenų (0-4 balus apibraukė tik 22 proc. respondentų). Tyrimo rezultatai rodo, kad esminiai pagyvenusių žmonių laimės komponentai – tai gera sveikata, vaikų ir anūkų sėkmingai susiklostęs gyvenimas.

Subjektyvios gyvenimo kokybės veiksniai

Jau anksčiau rašyta, kad gyvenimo kokybę labiausiai įtakoja kelios žmogaus gyvenimo sritys (2 ir 5 lentelės): asmeninė, socialinė, ekonominė, kultūrinė, aplinkos, politinė. Remiantis tyrimo rezultatais (tie, kas nurodė 1-2 balus), apskritai respondentai teigia, jog jų gyvenimo kokybę pirmiausia lemia asmeninė ir ekonominė, po to socia-

linė gyvenimo sritys. Mažiausiai subjektyvią gyvenimo kokybę lemia politinė situacija tiek vietos lygmenyje, tiek apskritai šalies politiniai įvykiai.

Skirtumai išryškėja duomenis nagrinėjant pagal respondentų lytį; skiriasi moterų ir vyrų procentinės dalys pažymint vieną ar kitą gyvenimo sritį. Tokie tyrimo rezultatai perteikia pagyvenusių žmonių pasirinkimo ir galimybių preferencijas, kurioms daro didžiausią įtaką socialiniai ekonominiai veiksniai (6 lentelė).

Respondentų tyrime buvo teirautasi „Jūsų nuomone, kaip išvardinti veiksniai įtakoja Jūsų gyvenimo kokybę?“. Gauti atsakymai leidžia teigti, jog moterų ir vyrų nuomonės yra labai panašios, ypač kalbant apie sveikatą. Tik maža dalis abejojo, ar ji svarbi jų gyvenimo kokybei. Skiriasi požiūris į materialinį apsirūpinimą ir santykių

⁴ Pastaba: šioje balų sistemoje „0“ reiškia – ypač laimingas/-a, „10“ reiškia – ypač nelaimingas/-a.

5 lentelė. Gyvenimo sričių įtaka respondentų gyvenimo kokybę pagal lytį

Gyvenimo sritis	Balai	Dažnis, proc.		Gyvenimo sritis	Balai	Dažnis, proc.	
		MOTERYS	VYRAI			MOTERYS	VYRAI
SOCIALINĖ	1	40,0	30,7	POLITINĖ	1	1,9	2,1
	2	30,3	38,1		2	1,9	2,6
	3	19,6	23,8		3	3,4	3,7
	4	4,6	4,2		4	10,2	5,8
	5	2,7	0,5		5	15,5	17,5
	6	2,9	2,6		6	67,1	68,3
EKONOMINĖ	1	31,7	39,2	APLINKOS	1	1,0	0,0
	2	30,8	27,5		2	4,6	5,3
	3	25,9	24,9		3	12,8	12,7
	4	6,3	4,2		4	49,2	54,0
	5	3,6	2,6		5	25,2	23,3
	6	1,7	1,6		6	7,3	4,8
KULTŪRINĖ	1	0,7	0,5	ASMENINĖ	1	24,5	27,5
	2	3,6	2,1		2	29,1	26,5
	3	8,2	4,2		3	30,0	28,0
	4	21,3	20,1		4	8,2	11,6
	5	48,2	53,4		5	5,1	3,2
	6	17,9	19,6		6	3,1	3,2

šeimoje svarbą. Moterims ypač aktuali šeimyninė situacija (tai nurodė net 94, 2 proc. respondentų), o vyrams materialinė gerovė (74,1 proc.). Vyrai taip pat labiau pabrėžė darbo svarbą jų gyvenime, nei moterys. Dar vienas labai svarbus veiksnys abiem lytims – tai įvairios netektys (jas nurodė daugiau nei 64 proc. respondentų). O visuomeninis (socialinis) gyvenimas jau ženkliai mažiau lemia gyvenimo kokybę, nors vyrai šioje srityje aktyvesni nei moterys. Pažymėtina, jog kiti veiksniai daug mažiau svarbūs pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybei.

Pastarieji vertinimai gana glaudžiai susiję su respondentų asmenine gyvenimo patirtimi ir dabartiniu gyvenimu. Tai lemia jų gy-

venamoji vieta ir sąlygos, asmenybės bruožai ir pan. Tyrimo duomenų analizė rodo, kad nuo pagyvenusių žmonių aktyvumo/pasyvumo priklauso ir jų požiūris į tai, kas atsakingi už jų geresnį gyvenimą.

Aktyvesni žmonės pritaria nuomonei, kad jie patys yra atsakingi už savo geresnį gyvenimą arba jiems gali pagelbėti artimieji. Tie, kurie pasyvesni (blogos gyvenimo sąlygos ar gyvena skurdžiai/vargingai), mano, kad jais turi pasirūpinti seniūnijos/savivaldybė, valstybė ar įvairios visuomeninės/neryriausybinės/labdaros organizacijos. Be to, atsižvelgiant į lemiamus gyvenimo kokybės veiksnius, kelti gyvenimo kokybę daugeliui respondentų padėtų didesnės pajamos/

6 lentelė. Veiksniai įtakojantys respondentų gyvenimo kokybę pagal lytį

Veiksniai	Moterys, proc.					Vyrų, proc.				
	Labai įtakojama	Šiek tiek įtakojama	Sunku pasakyti	Beveik neįtakojama	Visiškai neįtakojama	Labai įtakojama	Šiek tiek įtakojama	Sunku pasakyti	Beveik neįtakojama	Visiškai neįtakojama
1. Sveikata	94,2	3,6	2,2	---	---	88,4	9,0	2,6	---	---
2. Materialinis apsirūpinimas/gerovė	70,2	24,2	4,4	1,2	---	74,1	17,5	7,4	1,1	---
3. Santykiai šeimoje	75,1	15,2	7,5	0,5	1,7	66,5	19,1	9,6	4,3	0,5
4. Visuomeninis (socialinis) gyvenimas	25,3	34,8	28,0	9,0	2,9	33,0	37,8	21,3	5,3	2,7
5. Darbas (jei dar dirbate)	23,8	18,7	22,0	8,4	27,1	31,9	19,8	20,7	6,9	20,7
6. Politiniai įvykiai/pokyčiai Lietuvoje	22,0	32,2	24,5	16,0	5,3	21,2	28,6	27,0	10,6	12,7
7. Vietos valdžios sprendimai	17,2	36,6	27,1	14,8	4,4	18,5	34,4	26,5	13,2	7,4
8. Kriminogeninė situacija jūsų gyvenamoje aplinkoje	14,5	30,4	34,3	13,5	7,4	18,0	31,2	30,2	14,8	5,8
9. Diskriminacija lyginant su jaunesnėmis kartomis	22,9	25,9	25,6	12,2	13,4	34,4	13,8	23,8	10,1	18,0
10. Įvairios netektys	64,9	20,6	12,1	1,5	1,0	65,1	17,5	14,3	2,1	1,1

socialinės išmokos (tai nurodė beveik pusė žmonių) ir stipresnė sveikata. Šių dviejų socialinių ekonominių veiksnių svarba pagyvenusių žmonių gyvenime yra labai didelė.

Išvados

Išanalizavus gyvenimo kokybės koncepcijos raidą, subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimų metodologines ypatybes bei subjek-

tyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės tyrimo rezultatus, galime daryti tokias apibendrinančias išvadas:

- 1) gyvenimo kokybės samprata ir šios sąvokos vartoseną istoriškai kito, atskirais visuomenės vystymosi etapais asmens ir/ar visuomenės gerovė ar gyvenimo kokybė turėjo jai būdingus

- bruožus. Dabartiniu metu gyvenimo kokybė perteikia ne vien sąlygas, kuriomis gyvena žmonės ir paskirsto materialinius išteklius, o daug svarbesnis tampa subjektyvus savo gyvenimo kokybės vertinimas, apimantis fizinę sveikatą, dvasinę būseną, jausmus, vertybes, gyvenimo prioritetus;
- 2) gyvenimo kokybės sampratos vertinimas dažnai siejamas su daugeliu aspektų: gyvenimo kokybė vertinama kaip objektyvi (kai tiriama visuomenės arba tam tikros teritorijos gyventojų gyvenimo kokybė remiantis realiai prieinama statistika) ar subjektyvi (atsižvelgiama į asmens subjektyvią nuomonę apie jo gyvenimo kokybę), jos sampratą lemia tyrėjo patirtis ir pan.; tačiau objektyvūs gyvenimo kokybės rodikliai atskleidžia nepakankamai informacijos apie kai kurias socialines grupes ir ypač socialiai atskirtus asmenis. Subjektyvios gyvenimo kokybės sampratai būdinga tai, jog čia einama nuo *makro* požiūrio prie *mikro* požiūrio, t. y., atsižvelgiama ne į visumos nuomonę, o dėmesys fokusuojamas į atskirų asmenų/socialinių grupių subjektyvius vertinimus;
  - 3) įvairių socialinių mokslų atstovai teikia vis didesnę reikšmę subjektyvios gyvenimo kokybės tyrimo metodų paieškai ir jų adaptacijai visuomenėje egzistuojančioms socialinėms grupėms; užsienio patirtis atskleidžia vis didėjantį susidomėjimą subjektyvia labiausiai pažeidžiamų visuomenės grupių gyvenimo kokybe;
  - 4) populiariausias subjektyvios gyvenimo kokybės empirinio tyrimo metodas yra anketinė apklausa; jį pritaikius, nustatyta pagyvenusių žmonių (60 metų ir daugiau) gyvenimo kokybės savivoka, identifikuotos subjektyvios pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės savybės ir veiksniai;
  - 5) išryškėja subjektyvios gyvenimo kokybės vertinimo specifiniai skirtumai pagal respondentų amžiaus grupes, nors dauguma teigia, kad jų gyvenimo kokybė, pasitenkinimas dabartiniu gyvenimu ir laimė yra vidutiniški;
  - 6) tyrimo rezultatai atskleidžia, jog gyvenimo kokybės samprata, jos vertinimas, laimės jausmo supratimas susijęs su respondentų lytimi, gyvenimo patirtimi, išgyvenimais (teigiamais/neigiamais), dabartinėmis gyvenimo sąlygomis ir sveikata;
  - 7) veiksniai, labiausiai lemiantys pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę, susiję su individualiomis savybėmis (pvz., sveikata, aktyvumu/pasyvumu), *mikro* aplinka (t.y. artimiausia socialine aplinka) ir materialinės gerovės komponentais (pajamomis, galėjimu dirbti).

LITERATŪRA

- Alber Jens; Delhey Jan; Keck Wolfgang; Nauenburg Ricarda. 2004. *Quality of life in Europe. First European Quality of Life Survey 2003*. Social Science Research Centre (WZB). European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Brown, Jackie, Bowling, Ann, Flynn, Terry. 2004. *Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature*. European Forum on Population Ageing Research/European Group on Quality of Life Extending quality of life in old age (EQUAL).
- Camfield, Laura. 2005. *Researching Quality of Life in Developing Countries*. Newsletter of the ESRC Research Group on Wellbeing in Developing Countries. <http://www.welldev.org.uk/news/ newsletter-april-05.htm>
- Darbotvarkė 21: Subalansuotos plėtros veiksmų programa. 2001. Vilnius.
- Diener, Ed; Scollon, Christie Napa; Lucas, Richard E. 2003. "The evolving concept of subjective well-being: the multifaceted nature of happiness", *Advances in Cell Aging and Gerontology* 15: 187–219.
- Diener, Ed; Suh Eunhook Mark *et al.* 1999. "Subjective wellbeing: three decades of progress", *Psychological bulletin* 125 (2): 276–302.
- Diener, Ed. Subjective Well-Being. 2000. "The Science of Happiness and a Proposal for a National Index", *American Psychologist* 55 (1): 34–43.
- Diener, Ed. 2005. Guidelines for National Indicators of Subjective Well-Being and Ill-Being. Guidelines for National Indicators. http://www.gluecksforschung.de/pdf-Dateien/Ed_Dieners_Guidelines_for_an_National_Well-Being_Index.pdf
- Easterlin, Richard. A. 2003. Building a Better Theory of Wellbeing. *IZA Discussion Paper* No. 742.
- Fahey, Tony, Nolan Brian, Whelan Christopher. 2003. *Monitoring quality of life in Europe, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
- Felce, David; Perry, Jonathan. 1995. "Quality of life: its definition and measurement", *Research in Developmental Disabilities* 16 (1): 51–74.
- Furmonavičius, Tadas. 2001. "Gyvenimo kokybės tyrimai medicinoje", *Biomedicina* 1(2): 128–132.
- Gasper, Des. 2004. Subjective and Objective Well-Being in Relation to Economic Inputs: Puzzles and Responses. *Wed Working paper 09. ESRC Research Group on Wellbeing in Developing Countries*.
- Figueira, Helena A.; Figueira, Joana A.; Mello, Danielli; Dantas; Estélio H.M. 2008. "Quality of life throughout ageing", *Acta Medica Lituanica* 15 (3): 169–172.
- Hills, Peter; Argyle, Michael. 2002. "The Oxford Happiness Questionnaire: a compact scale for the measurement of psychological well-being", *Personality and Individual Differences* 33: 1073–1082.
- Hird, Susan. 2003. *What is Wellbeing? A brief review of current literature and concepts*. NHS Scotland. <http://www.phis.org.uk/doc.pl?file=pdf/What%20is%20wellbeing%20.doc>
- Brown, Jackie; Bowling, Ann; Flynn, Terry. 2004. "Models of Quality of Life: A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature", *European Forum on Population Ageing Research*. http://www.ageingresearch.group.shef.ac.uk/pdf/qol_review_no_tables.pdf
- Jurgelėnas, Antanas; Juozulynas, Algirdas, Butkienė, Birutė, Butikis, Mindaugas, Savičiūtė, Rasa. 2008. "Gyvenimo kokybės ir amžiaus integravimo bruožai", *Gerontologija* 9 (4): 207–213.
- Kahneman, Daniel. 2003. Puzzles of well-being. *Paper presented at the annual meeting of the American Economics Association*, Washington, DC.
- Kardelis, Kęstutis. 2002. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex leidykla.
- Laimė, 2009. http://lt.wikipedia.org/wiki/Laim%C4%97_Lietuvos_gyventoj%C5%B7_politikos_strategijos_metmenys.
2004. Vilnius: "Mokslas aidai".
- Lietuvos mokslo ir technologijų Baltoji knyga*. 2001. Vilnius.

McGregor J. Allister. 2006. Researching Well-being: from Concepts to Methodology. *WeD Working Paper 20*.

Meacher, Michael. 2001. Local quality of life counts – in a nutshell a summary of a menu of local indicators of sustainable development. *A summary of a menu of local indicators of sustainable development*.

Perri, G. 2002. Sense and solidarities: politics and human wellbeing – a neo-Durkheimian institutional theory of wellbeing and its implications for public policy. *From the ESRC-funded seminar series on 'Wellbeing: social and individual determinants'*.

<http://ourworld.compuserve.com/homepages/johnflanagan/notepoli.html#capital>

Royo, Monica Guillen; Velazco, Jackeline. 2006. Exploring the relationship between happiness, objective and subjective well-being: evidence from rural Thailand. *WeD Working Paper 16. Wellbeing in Developing Countries ESRC Research Group*.

Rudzkiene, Vitalija. 2005. *Socialinė statistika*. Vilnius, MRU leidybos centras.

Ruta, Danny; Camfield, Laura; Donaldson, Cam. 2006. Sen and the art of quality of life maintenance: towards a working definition of quality of life. *ESRC Research group on Wellbeing in Developing Countries. WeD Working paper 12*.

Schuessler K.F., Fisher G.A. 1985. "Quality of Life Research and Sociology", *Annual Review of Sociology* 11: 129-149.

Schwarz, Norbert; Strack, Fritz. 1999. "Reports of subjective well-being: judgmental processes and their methodological implications" in D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.). *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. New York: Russell-Sage, 61-84.

http://sitemaker.umich.edu/norbert.schwarz/files/99_wb_schw_strack_reports_of_wb.pdf

Siegrist, Johannes. 2003. Subjective well-being: new conceptual and methodological developments in health-related social sciences. *ESF SCSS Exploratory Workshop on 'Income, Interactions and Subjective Well-Being' Paris*.

Sousa, Lorie; Lyubomirsky, Sonja. 2001. "Life satisfaction" in J. Worell (Ed.), *Encyclopedia of women and gender: Sex similarities and differences and the impact of society on gender 2*: 667-676. San Diego, CA: Academic Press.

Statistikos departamento duomenys. 2005. *Veidas*. 14: 4.

Stevenson, Betsey; Wolfers, Justin. 2008. Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox. *Brookings Papers on Economic Activity*.

Tidikis, Rimantas. 2003. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius.

Valackienė, Asta. 2004. *Sociologinis tyrimas*. Kaunas: Technologija.

Veenhoven, Ruut. 1997. "Advances in understanding happiness", *French in Revue Québécoise de Psychologie* 18: 29-74.

Veenhoven, Ruut. 2006. "Sociological Theories of Subjective Wellbeing" Chapter 4 in: Eid, M. & Larsen, R. (Eds.) *The Science of Subjective Wellbeing: A tribute to Ed Diener*.

Ventegodt, Soren; Merrick, Joav. 2003. "Lifestyle, Quality of Life, and Health", *The Scientific World Journal* 3: 811-825.

Quality of Life and Well-being: Measuring the Benefits of Culture and Sport. 2005. *Literature Review and Thinkpiece*. Scottish Executive Social Research.

Quality of Life Survey 2006. Quality of life in New Zealand's large urban areas.

<http://www.bigcities.govt.nz/surveys06.htm>
Quality of life, 2009.

ABSTRACT**SOCIAL ECONOMICAL FACTORS OF OLD PEOPLE SUBJECTIVE QUALITY OF LIFE**

This article is intended to review the evolution of quality of life conceptualization in academic literature as well as to analyze the results of subjective quality of life of old people in Lithuania. The scientific analysis of subjective quality of life (well-being) refers to people's global judgments about their whole quality of life and life satisfaction also giving special attention to the reactions on different social economical factors influencing their quality of life. The subjective quality of life questionnaire was adopted according to internationally accepted subjective quality of life methodologies. The research was based on self-report questionnaires in Lithuanian old people sample (N=602). Research results reveal significant importance of social economic factors evaluating whole quality of life and its domains of old respondents.

Gauta: 2010 09 22

Pateikta spaudai: 2010 12 02

Sociologijos katedra
Socialinių mokslų fakultetas
Kauno technologijos universitetas
K. Donelaičio g. 20-508, LT-44239 Kaunas
El. paštas: gintarej@gmail.com